

ΘΕΜΑΤΙΚΉ ΕΝΌΤΗΤΑ: VII. Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ (4ΟΣ – 6ΟΣ ΑΙ. Μ.Χ.)

Θέμα διδασκαλίας: 1.4

Ο εξελληνισμός του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους

Γιαννακάκης Γιώργος

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΗΜΕΡΑΣ

Τι γιόρταζε χθες το ελληνικό έθνος;

➤ Την έναρξη της επανάστασης των Ελλήνων κατά του οθωμανικού ζυγού το 1821

Και

➤ Τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΗΜΕΡΑΣ

- Επέτειοι που μας αφορούν άμεσα... ΓΙΑΤΙ;
- το θέμα που πρόκειται να συζητήσουμε ενέχει έντονα τόσο το ελληνικό, όσο και το χριστιανικό στοιχείο

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- Βρισκόμαστε τρεις σχεδόν αιώνες μετά την “κατάλυση” της δημοκρατίας στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, από τον...;
- Οκταβιανό Αύγουστο, κατά τη διάρκεια της διοίκησης του οποίου, το πολίτευμα άλλαξε και ονομάστηκε...;
- Ηγεμονία (Principatus)

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- Η “θυσία” αυτή οδήγησε στην περίοδο της μεγάλης ακμής στην αυτοκρατορία, στην εποχή της ευημερίας και της ειρήνης, η οποία ονομάστηκε...;
- **Pax Romana** (27 π.Χ. – 180 μ.Χ.)

Η Ολοκλήρωση της Αυτοκρατορίας «(*The Consummation of Empire*)»

Thomas Cole

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- ❑ Όμως, την πολιτική σταθερότητα της Pax Romana ακολουθεί η κρίση του 3^{ου} αιώνα, στην διάρκεια του οποίου η Αυτοκρατορία:
 - Χαρακτηρίζεται από έντονη αναταραχή στον **στρατιωτικό** τομέα (συνεχείς επιδρομές βαρβάρων, εμφύλιοι πόλεμοι)
 - Βιώνει **οικονομική** εξαθλίωση

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- ❑ Η κρίση αυτή δεν ήταν τόσο ολέθρια για το ανατολικό τμήμα της Αυτοκρατορίας όσο για το δυτικό. Στη Δύση:
 - Σημειώθηκε ραγδαία **μείωση του πληθυσμού**
 - Ο **αρχαίος αστικός τρόπος ζωής** οδηγήθηκε σε κατάρρευση
 - Η αποδυνάμωση του στρατού είχε ως αποτέλεσμα τη διαρκή **παραβίαση των συνόρων του κράτους**

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

- ❑ Ο Διοκλητιανός προσπάθησε να αντιμετωπίσει την κρίση. Για τον καλύτερο έλεγχο της αυτοκρατορίας, μεταβάλλει το διοικητικό σύστημα ιδρύοντας την...;
- **Τετραρχία**, με την οποία η εξουσία μοιράζεται σε δύο αυγούστους και δύο καίσαρες
- ❑ Έτσι, εμποδίζεται κάθε τυχόν επικίνδυνη για τον αυτοκράτορα συγκέντρωση της εξουσίας, ενώ σταδιακά όλες οι εξουσίες καταλήγουν σε εκείνον. Το πολιτειακό σύστημα τότε αλλάζει από Ηγεμονία (Principatus) σε...;

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

➤ **Απόλυτη Μοναρχία (Dominatus)**, πολίτευμα το οποίο τελειοποιεί ο Μ.
Κωνσταντίνος.

ΑΝΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

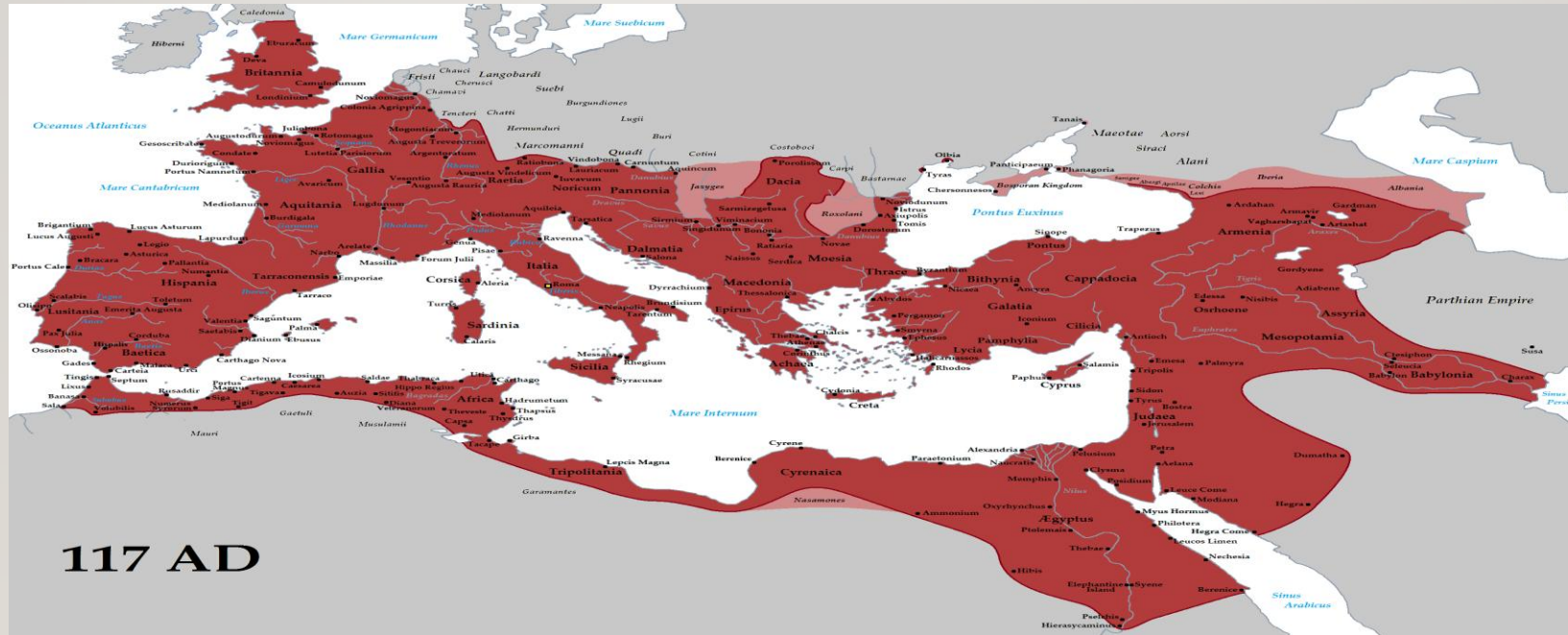
❑ Μ. Κωνσταντίνος:

- Συμβάλλει στη δημιουργία του χριστιανικού ρωμαϊκού κράτους
- Ιδρύει την Κωνσταντινούπολη (Νέα Ρώμη)

❖ Η μετάθεση του πολιτικού κέντρου στην Ανατολή και η αναγνώριση του χριστιανισμού από την Αυτοκρατορία εγκαινιάζουν τη βυζαντινή εποχή

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

❑ Μάχη τη Αδριανούπολης, 378 μ.Χ. → Συντριβή του ρωμαϊκού στρατού από τους Γότθους. Ο αυτοκράτορας Ουάλης σκοτώνεται στη μάχη

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- Με την μάχη αυτή, το γερμανικό πρόβλημα γίνεται και το απειλητικότερο για την υπόσταση της Αυτοκρατορίας
- Μετά από μάχες ενός ολόκληρου αιώνα, η Ανατολή επιζεί, ενώ η Δύση υποκύπτει **(476 μ.Χ.)**

«Καταστροφή» («*Destruction*»)

Thomas Cole

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Η επιβίωση της Ανατολής επιτεύχθηκε με την ειρηνευτική πολιτική του **Μ. Θεοδόσιου (379 μ. Χ. – 395 μ. Χ.)**, ο οποίος υπέγραψε με τους Γότθους συνθήκη ειρήνης (foedus). Σύμφωνα με αυτήν οι Γότθοι:
 - Απέκτησαν πλήρη αυτονομία εντός της Αυτοκρατορίας
 - Απαλλάχθηκαν από τη φορολογία
 - Λάμβαναν υψηλούς μισθούς για τις υπηρεσίες που πρόσφεραν στον στρατό της αυτοκρατορίας

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- Έτσι, εξαλείφθηκε ο γερμανικός κίνδυνος για την Ανατολική ενώ ο στρατός, που είχε δεχτεί πλήγμα από τις συχνές συγκρούσεις, αναδιοργανώθηκε

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Όμως, η πολιτική που ακολούθησε ο Θεοδόσιος είχε και αρνητικές συνέπειες, καθώς:
 - Οι Γότθοι καταλάμβαναν όλο και πιο καίριες θέσεις στη διοίκηση του στρατού
 - Οι κρατικές δαπάνες και τα οικονομικά βάρη αυξάνονταν, οπότε και ο πληθυσμός του κράτους υπέπεσε σε φτώχεια
- ❖ Έτσι, η εισβολή των Γότθων, αν και δεν έγινε με βίαια μέσα, ήταν πραγματική

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Η επιτάχυνση των ρυθμών εξαθλίωσης των κατώτερων λαϊκών στρωμάτων δεν πτόησαν τον Θεοδόσιο, σημαντικότερη στιγμή στην διοίκηση του οποίου ήταν η **καθιέρωση του χριστιανισμού ως της αποκλειστικής θρησκείας του κράτους**
- Στην Σύνοδο της Κωνσταντινούπολης το 381 μ. Χ.
- ❖ Εκεί, συμπληρώθηκε και επικυρώθηκε το δόγμα της Νίκαιας, ενώ κάθε άλλη θρησκευτική λατρεία κρίθηκε παράνομη και απαγορεύθηκε

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Το Σύμβολο Της Πίστεως

[illegible]

Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ἀληθινόν, τὸν ἐκ τοῦ
Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν
αἰώνων.

Φως εκ φωτός, θεόν αληθινόν εκ θεού
 αληθινόν γεννηθέντα, ου ποιηθέντα
 ουσίαν εκ πατρός, ὁ ὅς τε πάντα
 συνέκτιστο
 καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τοῦ ἁγίου, τὸ Κόσμον,
 τὸ Ζῴον, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς
 ἐκπορεύμενον, τὸ συν Πατρὶ καὶ Υἱῷ
 συμπροσκυνούμενον καὶ

Τὸν δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὡς ἀναγγελλόμενον, τοὺς λαλοῦντας διὰ τὴν
τῆς ἐκείνου σωτηρίας καταβάντα ἐκ Προφητῶν.

των ορεινών και παρακείμετων εκ Εξ Μίων Αγία Καθακήνη, και
Παύλου Αγίου και Μαρίας της Αποστολικής Εκκλησίας

Παρίκναι καὶ ἐκπύουσαντα Ἐκλογὴ ἐν Ἰακύνθῳ καὶ ἄφρον
Σταυρώοντα τε καὶ ἡνὶ ἐπὶ Πόντῳ ἀμαρτῶν

[illegible]

Time.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Η καθιέρωση του χριστιανισμού ως θρησκείας του κράτους προσέδωσε **πολιτιστική ενότητα** στον λαό της Αυτοκρατορίας, καθώς:
- Οι Γότθοι είχαν και αυτοί εκχριστιανισθεί
- Στο Ανατολικό τμήμα διέμεναν πολλοί Έλληνες και η νέα θρησκεία εκφραζόταν στην ελληνική γλώσσα
- ❖ Το τελευταίο στοιχείο αποδεικνύει και την προτεραιότητα που δίνονταν **πλέον στην Ανατολή. Η Κωνσταντινούπολη μετατρέπεται σε κατεξοχήν πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας**

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Με τον θάνατό του (395 μ.Χ.) ο Θεοδόσιος χωρίζει οριστικά την αυτοκρατορία σε 2 μέρη
- Παραδίδει το Ανατολικό τμήμα στον πρωτότοκο γιο του, **Αρκάδιο** (17 ετών)
- Και το Δυτικό τμήμα στον μικρότερο γιο του **Ονώριο** (11 ετών)
- ❖ Αυτό το γεγονός σηματοδοτεί την έναρξη της βυζαντινής ιστορίας

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Την βασιλεία των δύο αδερφών σηματοδοτεί η **χαλάρωση των δεσμών μεταξύ Ανατολής και Δύσης**
- Τους δύο νεαρούς βασιλείς επικουρούν επίτροποι, των οποίων τα συμφέροντα συχνά συγκρούονται, με αποτέλεσμα οι σχέσεις των δύο μερών της Αυτοκρατορίας να είναι κάθε άλλο παρά φιλικές

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Οι διενέξεις στο εσωτερικό της Αυτοκρατορίας οδηγούν στην ανικανότητα αντίδρασης απέναντι στην εξέγερση των Βησιγότθων υπό τον **Αλάριχο**, κατά την οποία:
 - Ερήμωσε ολόκληρη η βαλκανική χερσόνησος ως τη νότια Ελλάδα
 - Το γερμανικό φύλο έφτασε ως τα τείχη της Κωνσταντινούπολης
 - ❖ Η ειρήνη επιτεύχθηκε με την απόδοση του αξιώματος του στρατηλάτη του Ιλλυρικού στον Αλάριχο και του επικεφαλής του στρατού με έδρα την αυτοκρατορική αυλή στον Γαϊνά.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- Έτσι, ο γερμανικός κίνδυνος έχει επανέλθει, αλλά **αντιμετωπίζεται**:
- Με μια **ισχυρή αντιγερμανική αντιπολίτευση**, η οποία επικράτησε **στις αρχές του 5^{ου} αιώνα**
- Με την ατομική στρατολόγηση των Γερμανών ως **απλών μισθοφόρων**
- Με την **ενίσχυση της πνευματικής δραστηριότητας στην Κωνσταντινούπολη**

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Η ενίσχυση της πνευματικής δραστηριότητας οδήγησε και στην ενίσχυση του ελληνικού στοιχείου:
- **Η ίδρυση του Πανδιδακτηρίου το 425 μ.Χ.** υπό την διοίκηση του Θεοδοσίου Β' σηματοδοτεί και τη μεταφορά της πνευματικής δραστηριότητας από την Αθήνα στην πρωτεύουσα
- Με αυτοκρατορικό διάταγμα (Θεοδόσιος Β'), **στο Πανδιδακτήριο υπερτερεί η χρήση της ελληνικής έναντι της λατινικής γλώσσας**
- Την επικράτηση του ελληνικού στοιχείου επικυρώνουν και τα αυτοκρατορικά διατάγματα (397 και 439 μ.Χ.) που επιτρέπουν την χρήση της ελληνικής γλώσσας στα νομικά έγγραφα

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- ❑ Στο εξής, όλος ο πλούτος της ελληνικής παιδείας προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα που έθεσε η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. **Η επικράτηση του Ελληνισμού είναι πλέον οριστική**

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

- Πρόκειται να εξετάσουμε και να σχολιάσουμε ένα κείμενο της εποχής, ώστε να αντλήσουμε όσες περισσότερες πληροφορίες μπορούμε σχετικά με τα βασικά προβλήματα που ταλάνιζαν την αυτοκρατορία την περίοδο που εξετάζουμε. Απώτερος σκοπός μας είναι η όσο το δυνατόν ολιστική κατανόηση των γεγονότων και η κριτική τους ερμηνεία (**πώς** σκέπτονται οι δράστες, **τι** αισθάνονται, **πώς** νιώθουν, **γιατί** προβαίνουν στις εκάστοτε ενέργειες), ώστε να κατανοήσουμε το γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο τα συγκεκριμένα γεγονότα έλαβαν χώρα. Αυτή η βιωματική προσέγγιση του υλικού μας θα βοηθήσει ώστε να στοχαστούμε πάνω σε κεντρικά ζητήματα που αφορούν και τη δική μας εποχή.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

«Βέβαια, εσύ ο ίδιος δεν έδωσες διαταγή να κλείσουν οι ναοί και δεν απαγόρεψες ούτε την είσοδο σε ναούς, ούτε το ιερό πυρ των ναών, ούτε το λιβάνι, ούτε τις προσφορές άλλων θυμιαμάτων σε ναούς και βωμούς. Όμως, εκείνα τα μαυροφορεμένα υποκείμενα, που τρώνε περισσότερο κι από τους ελέφαντες και κατεβάζοντας αμέτρητα ποτήρια, παρενοχλούν τους άλλους που συνοδεύουν το πιστό τους με τραγούδια, αυτοί που συγκαλύπτουν τις επιδόσεις τους στο φαγοπότι με μια τεχνητή χλωμάδα του προσώπου. Αυτοί, ενώ ο νόμος παραμένει σε ισχύ, ορμούν πάνω στους ναούς κρατώντας ξύλα και πέτρες και σίδερα, και μερικές φορές χωρίς αυτά, με χέρια και πόδια. Ακολουθεί η εκ του ασφαλούς λεηλασία, το γκρέμισμα της στέγης, η κατεδάφιση των τοίχων, σπάσιμο των αγαλμάτων, αναποδογύρισμα των βωμών. Και οι ιερείς των ναών είναι υποχρεωμένοι να σωπαίνουν ή να πεθαίνουν. Κι αφού κατεδαφίσουν έναν ναό, σπεύδουν στον δεύτερο και στον τρίτο κι ύστερα στοιβάζουν τρόπαια πάνω σε τρόπαια, καταπατώντας τον νόμο.»

Λιβάνιος, «Προς Θεοδόσιον τον βασιλέα υπέρ των ιερών»

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

- «Βέβαια, εσύ ο ίδιος δεν έδωσες διαταγή να κλείσουν οι ναοί και δεν απαγόρευες ούτε την είσοδο σε ναούς, ούτε το ιερό πυρ των ναών, ούτε το λιβάνι, ούτε τις προσφορές άλλων θυμιαμάτων σε ναούς και βωμούς»→ Γιατί ο ρήτορας επικαλείται τον αυτοκράτορα ότι δεν προχώρησε σε αυτές τις ενέργειες;
- Επειδή θέλει να τον “κερδίσει” συναισθηματικά και να τον κολακέψει, ώστε να απαγορεύσει τέτοιου είδους ενέργειες.
- Γιατί ο αυτοκράτορας δεν έδωσε αυτές τις διαταγές;
- Η πράξη του έχει φυσικά πολιτικές σκοπιμότητες, ώστε να είναι αποδεκτός από όσο πιο ευρύ φάσμα του πληθυσμού γίνεται και να μην δημιουργήσει αναταράξεις, εφόσον οι εθνικοί θα αντιδράσουν, εάν προβεί σε μια τέτοια απόφαση.
- Η πρόταση ενέχει **συναισθηματικές προθέσεις** και δηλώνει **νοητικές διεργασίες** από πλευράς του αυτοκράτορα, καθώς από **επιλογή** του αποφάσισε να μην **διατάξει** το κλείσιμο των ναών και τους **εχθρικούς διωγμούς** των ειδωλολατρών. Από την πλευρά του συγγραφέα μπορούμε να αντλήσουμε το **συναισθηματικό του “δέσιμο”** με τις πρακτικές της θρησκείας των εθνικών, αφού επικαλείται το συναίσθημα του αυτοκράτορα για την παύση των διώξεων.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

- «Όμως, εκείνα τα μαυροφορεμένα υποκείμενα, που τρώνε περισσότερο κι από τους ελέφαντες και κατεβάζοντας αμέτρητα ποτήρια, παρενοχλούν τους άλλους που συνοδεύουν το πιστό τους με τραγούδια, αυτοί που συγκαλύπτουν τις επιδόσεις τους στο φαγοπότι με μια τεχνητή χλωμάδα του προσώπου»→ Γιατί ο ρήτορας χρησιμοποιεί αυτά τα τόσο προσβλητικά λόγια και επιτίθεται στους χριστιανούς ιερείς;
- Γιατί προσπαθεί να τους “μειώσει” όσο περισσότερο μπορεί στα μάτια του αυτοκράτορα, τόσο όσον αφορά το ήθος τους όσο και το πνεύμα, καθώς, αφού η χριστιανική θρησκεία κατεξοχήν εξυψώνει το πνευματικό στοιχείο εις βάρος του υλικού, εκείνοι υποκρίνονται και δεν ακολουθούν πιστά, αυτά τα οποία αντιπροσωπεύει η διδασκαλία που υποτίθεται ότι ακολουθούν. Θα μπορούσε λοιπόν να πει κάποιος ότι ο ρήτορας τους κατηγορεί ότι δεν είναι καν αληθινοί χριστιανοί, αλλά υποκρίνονται τις χριστιανικές αξίες, ώστε να καταλαμβάνουν τα αξιώματα και να ζουν μια άνετη ζωή.
- Επίσης, όλη η πρόταση δηλώνει **συναισθηματική φόρτιση** και **επιθετική διάθεση** από την πλευρά του συγγραφέα. Η **βρώση** και η **πόση** έχουν να κάνουν, φυσικά, με τις αισθήσεις, ενώ η “**παρενόχληση**” και η “**συγκάλυψη**” τοιουτοτρόπως, αναφέρονται στον νου. Η φράση “**τεχνητή χλωμάδα του προσώπου**” δηλώνει νοητική κατάσταση, αλλά ανάγεται και στην **αίσθηση της όρασης**: εδώ φαίνεται να γίνεται ευθεία επίθεση από τον ρήτορα στους χριστιανούς ιερείς και στις (μη) ηθικές τους αξίες, καθώς αυτοί φαίνεται να καθοδηγούνται μόνο από το τυφλό συναίσθημα του **μίσους** και κάθε **μηχανορραφία** τους να υποκινείται από αυτό.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

- «Αυτοί, ενώ ο νόμος παραμένει σε ισχύ, ορμούν πάνω στους ναούς κρατώντας ξύλα και πέτρες και σίδερα, και μερικές φορές χωρίς αυτά, με χέρια και πόδια.» → Γιατί οι ιερείς προχωράνε σε τέτοιες πράξεις;
- Επειδή θέλουν με κάθε τρόπο και μέσο να πατάξουν την ειδωλολατρική θρησκεία και να επικρατήσει ο χριστιανισμός
- Πώς πετυχαίνουν τους σκοπούς τους;
- Επιτίθενται με κάθε υλικό μέσο που φέρουν, ή ακόμα και με τα χέρια και τα πόδια τους, γεγονός που αποδεικνύει το μένος τους
- Ολόκληρη η πρόταση δηλώνει **συναισθηματική έξαρση** των επιτηθέμενων, αλλά, ξανά και μια **νοητική κατάσταση**. Οι **αισθήσεις** φαίνεται να υποκινούνται πλήρως από την τυφλή βούληση και το πάθος.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

- «Ακολουθεί η εκ του ασφαλούς λεηλασία, το γκρέμισμα της στέγης, η κατεδάφιση των τοίχων, σπάσιμο των αγαλμάτων, αναποδογύρισμα των βωμών.» → Γιατί οι χριστιανοί ιερείς λεηλατούν “εκ του ασφαλούς”;
- Επειδή, προβλέπεται ανοχή δια του νόμου σε τέτοιου είδους πράξεις και έτσι οι ιερείς προβαίνουν σε αυτές ανενόχλητα και “εκ του ασφαλούς”.
- Τι θέλει να επιτύχει ο ρήτορας με τις υπόλοιπες αναφορές της πρότασης;
- Με τις υπόλοιπες αναφορές της πρότασης ο ρήτορας θέλει να επιτύχει παραστατική απεικόνιση των γεγονότων για να προκαλέσει τη συναισθηματική φόρτιση του αυτοκράτορα, αφού η χρήση των βαρύγδουπων ουσιαστικών: “γκρέμισμα”, “κατεδάφιση”, “σπάσιμο”, “αναποδογύρισμα” σκοπεύουν σαφώς να προκαλέσουν και να δημιουργήσουν εντύπωση.
- “η εκ του ασφαλούς λεηλασία”: δηλώνει **συναισθηματική ασφάλεια** χωρίς αναστολές για την πραγμάτωση μιας πράξης. Όλες οι άλλες ενέργειες αναφέρονται, ξανά, (και περισσότερο από κάθε άλλο σημείο της πηγής) στην κυριαρχία του **μίσους** στον ψυχισμό των ιερέων. Οι **αισθήσεις** και πάλι υποκινούνται από την **τάση** για καταστροφή, η οποία περιγράφεται σαν να αποτελεί ανάγκη για τους ιερείς.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

- «Και οι ιερείς των ναών είναι υποχρεωμένοι να σωπαίνουν ή να πεθαίνουν.» → Γιατί είναι υποχρεωμένοι οι ιερείς να σωπαίνουν ή ακόμα και να πεθαίνουν(!);
- Επειδή ο νόμος που έχει τεθεί σε ισχύ τους καταδικάζει σε απραγία και δεν τους έχει απομείνει, έτσι, κανένα δικαίωμα να αντιδράσουν και να αμυνθούν. Με λίγα λόγια, γνωρίζουν ότι είναι καταδικασμένοι, γι' αυτό και δέχονται τέτοιες πράξεις εις βάρος τους. Τις δέχονται σιωπηλοί, γιατί δεν τους έχει μείνει τίποτα, στο οποίο να επικαλεστούν επί γης (και αυτό θα ήταν, φυσικά, η Πολιτεία)
- Η υποχρέωση αποτελεί μια έξωθεν επιβολή, η οποία **τυραννάει τον ψυχισμό** των εθνικών ιερέων, καθώς ζουν με τον **φόβο**, ακόμα και με τον ίδιο τον φόβο του θανάτου. Η υποχρέωση να **σιωπούν** δηλώνει βεβαίως και μια αδράνεια των αισθήσεων.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΗΓΗΣ

- «Κι αφού κατεδαφίσουν έναν ναό, σπεύδουν στον δεύτερο και στον τρίτο κι ύστερα στοιβάζουν τρόπαια πάνω σε τρόπαια, καταπατώντας τον νόμο.» → Τι είναι τα «τρόπαια» και ποιος είναι ο «νόμος»;
- Τα τρόπαια σχετίζονται με τις διαρκείς καταστροφές που προκαλούν οι χριστιανοί ιερείς στα παγανιστικά ιερά, ενώ ο νόμος συμβολίζει τις παγανιστικές πρακτικές των εθνικών, όπως αυτές διαμορφώθηκαν από την αρχαιότητα.
- Οι χριστιανοί ιερείς δεν ικανοποιούν ποτέ το ένστικτό τους της καταστροφής και προχωρούν σε όλο και περισσότερες καταστροφές, δίχως κανένα ίχνος οίκτου ή **ντροπής**. Γνωρίζουν ότι **προσβάλλουν** τις αξίες συνανθρώπων τους, αλλά αυτό δεν τους κάνει να υποχωρήσουν – το αντίθετο.

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΛΑΝΘΑΝΟΥΣΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

- ❖ Ποιες "κρυμμένες" πληροφορίες μπορούμε να αντλήσουμε από την πηγή μας, ώστε να εξάγουμε συμπεράσματα σχετικά με στοιχεία που αφορούσαν εκείνη την εποχή;
- ❖ *"...εκείνα τα μαυροφορεμένα υποκείμενα, που τρώνε περισσότερο κι από τους ελέφαντες και κατεβάζοντας αμέτρητα ποτήρια..."*:

Οι άνθρωποι που κατείχαν αυτά τα αξιώματα απολάμβαναν αφθονία αγαθών
και

Οι ιερείς, ήδη από εκείνη την εποχή, φορούσαν μαύρη ενδυμασία

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΛΑΝΘΑΝΟΥΣΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

❖ *"...παρενοχλούν τους άλλους που συνοδεύουν το πιατό τους με τραγούδια, αυτοί που συγκαλύπτουν τις επιδόσεις τους στο φαγοπότι με μια τεχνητή χλωμάδα του προσώπου..."*

Συνέχιση της παράδοσης των Ελλήνων να "εμπλουτίζουν" τα γεύματά τους με χορό, τραγούδι και απαγγελία ποιημάτων. Την αρχαία ελληνική θρησκεία χαρακτηρίζει η έντονη εξωτερίκευση των συναισθημάτων, ενώ την χριστιανική πίστη η εσωτερίκευση

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- ❑ Τα γεγονότα που αναφέρει η πηγή διαδραματίζονται σε μια εποχή όπου στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία υπήρχε έντονος θρησκευτικός κατακερματισμός και υπήρχαν διαρκείς συγκρούσεις μεταξύ των οπαδών διάφορων πίστεων
- ❑ Η Αυτοκρατορία είχε λάβει χριστιανικό χαρακτήρα ήδη από την εποχή της αυτοκρατορίας του Μ. Κωνσταντίνου, του οποίου η σύγκληση της Α' Οικουμενικής Συνόδου το 325 μ.Χ. καταδίκασε την διδασκαλία του Αρείου ως αίρεση. **Όμως:**
 - Αυτή η καταδίκη δεν σήμανε το τέλος των αιρέσεων, καθώς
 - οι διάφορες αιρέσεις συνέχιζαν ακόμα να υφίσταντο, με κυρίαρχες εξ αυτών τον Αρειανισμό, τον Μονοφυσιτισμό και τον Νεστοριανισμό, ενώ, παράλληλα, η αρχαία θρησκεία άργησε να χάσει την “αίγλη” της

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- ❖ Όπως και ο Ιουλιανός, ο Λιβάνιος υπήρξε “οπαδός” του αγώνα κατά της νέα πίστεως και υπέρμαχος των αιτημάτων της μορφωμένης αριστοκρατίας της Αυτοκρατορίας, της πεπαιδευμένης με τα ελληνικά κλασικά κείμενα
- ❖ Οι χριστιανοί ήταν λογικό σε αυτή την τάξη των λογίων να βλέπουν ισχυρούς αντιπάλους, γι’ αυτό και “δικαιολογημένα” θέλησαν την εξόντωση της αρχαίας θρησκείας
- ❖ Η ίδια η Πολιτεία δέχτηκε, αλλά και ώθησε τους χριστιανούς σε αυτές τις ενέργειες

Τα παραπάνω δικαιολογούν την στάση και την ανησυχία που εξέφραζε ο Λιβάνιος στον Μ. Θεοδόσιο, από τα χρόνια της όγδοης δεκαετίας του 4^{ου} μ.Χ. αιώνα

ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

- Σήμερα, 18 περίπου αιώνες μετά τα γεγονότα που προαναφέρθηκαν, ο θρησκευτικός φανατισμός είναι ένα φαινόμενο που το συναντάμε ακόμα σε περιοχές ανά τον κόσμο. Από το γεγονός της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, η διεθνής τρομοκρατία έχει σχεδόν ταυτιστεί με το φαινόμενο του θρησκευτικού φανατισμού, ενώ παράλληλα ο πόλεμος στη Γάζα έχει εμφανή θρησκευτικά (πέρα από πολιτικά) κίνητρα.

ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

- Το πρόβλημα του θρησκευτικού φανατισμού είναι ένα ζήτημα που βασανίζει τον δυτικό κόσμο εδώ και δεκαετίες. Τι θεωρείτε πως φταίει και δεν έχει λυθεί ακόμη;
- Θεωρείτε πως αν ο κάθε άνθρωπος λάβει την απαραίτητη μόρφωση θα λυθεί το πρόβλημα;
- Παράλληλα, είναι αναγκαίο να εξαληφθεί το αίσθημα της πίστης, όπως προμήνυε ο δυτικός Διαφωτισμός;

ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΑΣ

Ατομική εργασία: Είστε Έλληνας κάτοικος του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους κατά το έτος 390 μ.Χ. Είστε ευαισθητοποιημένος σχετικά με τα όσα διαδραματίζονται στην Αυτοκρατορία, ενώ, παράλληλα, είστε ένας βιοπαλαιστής της μεσαίας τάξης. Περιγράψτε μια καθημερινή σας μέρα: Τι σκέφτεστε; Πώς νιώθετε σχετικά με τις εξελίξεις; Τι αισθάνεστε; Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι αιτίες των όσων συμβαίνουν; Χρησιμοποιήστε το υλικό με βάση τις ιστορικές γνώσεις, αλλά μην διστάσετε να καταγράψετε και τις προσωπικές σας σκέψεις.